

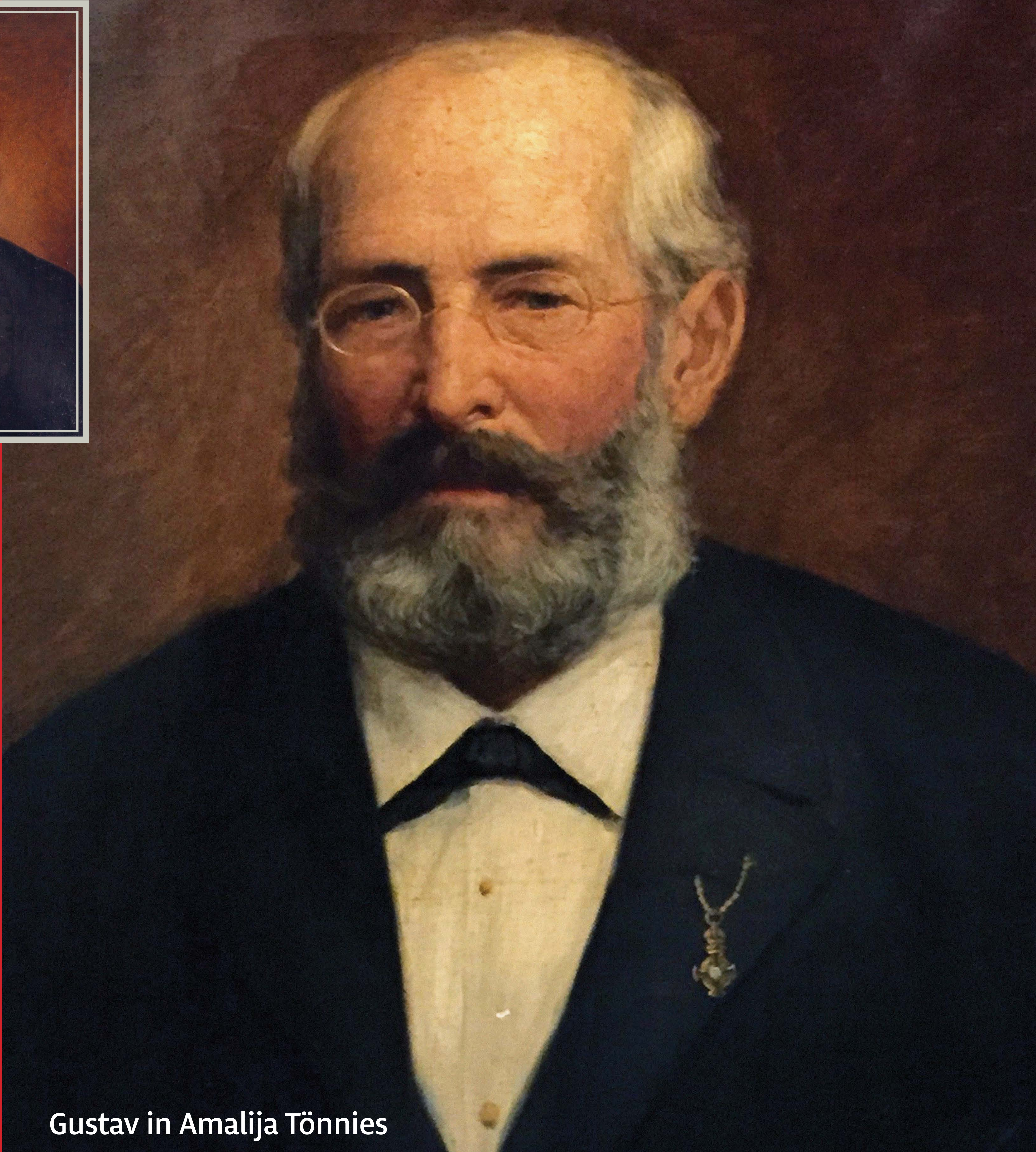
Gustav Tönnies in sinovi

Gustav Tönnies in sinovi

Razstava je nastala v sodelovanju
v sodelovanju med *Mestno občino Ljubljana*
in *Slovensko-švedskim društvom*.
Besedila: *Milanka in Stojan Jakopič*
Fotografije zgradb: *Milanka in Stojan Jakopič*,
Edo Šega ter Tomi Mlinar
Družinske fotografije:
osebni arhiv družine Tönnies

Lektura: *Klara Mlinar*
Oblikovanje panojev: *Studio Licul*
Izvedba: *Okvir, d.o.o.*

Gustav in Amalija Tönnies

Gustav Tönnies ml.

Rudolf Tönnies

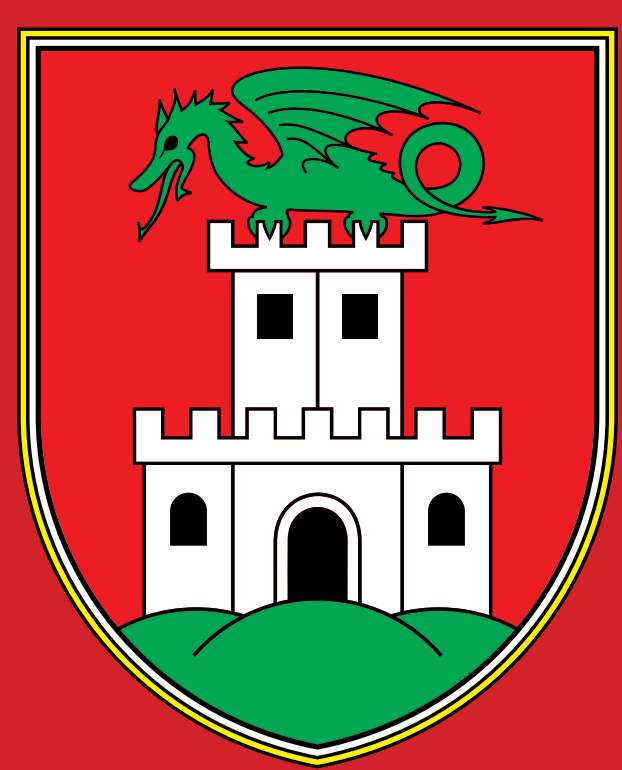
Vilhelm Tönnies

Emil Tönnies

Adolf Tönnies

Mestna občina
Ljubljana

Slovensko-švedsko društvo

GUSTAV TÖNNIES

Gustav Tönnies se je rodil leta 1814 v **Stralsundu** (Nemčija), starem hanseatskem mestu na obali Baltiškega morja. Mladi Gustav se je kot **tesarski vajenec** usposabljal v Nemčiji, na Češkem, v Švici, Franciji, na Nizozemskem, Norveškem, Švedskem, v Rusiji in Avstriji, kjer se je v Gradcu leta 1842 zaposlil kot tesar.

GUSTAV JOHAN LUDVIG TÖNNIES (1814–1886)

Ob 600-letnici priključitve Kranjske k Habsburški monarhiji je cesar Franc Jožef obiskal Ljubljano in Gustavu Tönniesu podelil visoko odlikovanje zlati križec s krono.

Leta **1845 so ga povabili v Ljubljano, da bi zgradil ostrešje Kolizeja**, takrat ene največjih stavb v tem delu Evrope. Po odlično opravljenem delu ga je takratni župan Hradetsky povabil, da bi postal **mestni tesarski mojster**. Gustav Tönnies je ponudbo sprejel in ustanovil tesarsko podjetje, ki ga je hitro razširil na področje gradbeništva, proizvodnje gradbenih materialov, livarstva in strojne industrije.

Leta 1848 se je poročil z **Ljubljančanko Amalijo Malovrh**, s katero sta imela devet otrok. Vsi sinovi so se po uspešnem šolanju vključili v očetova podjetja: Gustav, Adolf in Rudolf v gradbeništvu, Emil v prodaji ter Wilhelm v strojništvu.

Gustav Tönnies je sodeloval pri gradnji **železniških postaj** ob progi Ljubljana–Trst in Ljubljana–Trbiž ter gradnji številnih industrijskih zgradb: **Cukrarni, Madilovi tekstilni tovarni, Tschinklovi tovarni slaščic, Koslerjevi pivovarni (današnji Union), Tobačni tovarni**. Za oskrbo z gradbenimi materiali je pridobil **kamnolome** v Nabrežini, Repnu in Momljanu ter ustanovil **opekarno** v Kosezah in Strojne tovarne in livarne v Ljubljani. V Trstu je zgradil **skladišča** v pristanišču in **železniško postajo**, kamor je 27. julija 1857 prvič pripeljal vlak iz Ljubljane.

V času ljubljanskega potresa leta 1895 je bilo **Tönniesovo gradbeno podjetje** med največjimi. Imeli so velik delež pri obnovi poškodovanih in gradnji novih zgradb javnega, gospodarskega, socialnega in kulturnega pomena, religioznih objektov in stanovanjskih zgradb.

Strojne tovarne in livarne v Ljubljani so postale pomemben proizvajalec strojev in opreme za lesno industrijo, transport in energetiko ter predstavljajo osnovo za nadaljnji razvoj strojništva na Slovenskem. Na teh temeljih so po drugi svetovni vojni zgradili **Litostroj**.

Gustav Tönnies je umrl v Ljubljani leta 1886. Njegovo delo so v Ljubljani, Trstu, Zagrebu in Sarajevu nadaljevali njegovi sinovi.

Tönnies in sinoviv času

Gustav Tönnies

Gustav Tönnies mājās

Adolf Tönnies

Wilhelm Tönnies

Emil Tönnes

Rudolf Tönies

1814	Gustav Tönnies se rodi v Stralsundu
1820	
1824	Gustav Tönnies se šola za tesarja v Hamburgu
1829	Amalija Malovrh se rodi gostilničarju Marku Malovrhu
1830	Gustav Tönnies se začne strokovno izpopolnjevati v nemških deželah, na Češkem, v Švici, Franciji, na Norveškem, Švedskem, v Rusiji in Avstriji
1840	
1842	Gustav Tönnies je delovodja v tesarskem podjetju Ohlmeier v Gradcu
1844	Gustav Tönnies je povabljen v Ljubljano, da zgradi ostrešje takrat največje stavbe v tem delu Evrope –Kolizeja
1845	Gustava Tönnies povabi župan Ljubljane Janez Nepomuk Hradetsky za mestnega tesarja
1846	Gustav Tönnies opravi strokovni izpit, sprejme službo mestnega tesarja v Ljubljani, ustanovi podjetje za
1847	tesarstvo, ključavničarstvo in kasneje gradbeništvo; Odprejo železniško proga Dunaj–Ljubljana.
1849	Gustav Tönnies se poroči z Amalijo Malovrh
1850	
1851	Rodi se sin Gustav
1855	Rodi se sin Adolf
1857	Rodi se sin Wilhelm; Gustav Tönnies kupi zemljišče (70.000m²) v Šiški; Odprta je železniška proga Ljubljana–Trst
1859	Gustav Tönnies obnovi pogorelo Cukrarno in kupi kamnolome v Repnju, Nabrežini in Momjanu
1860	
1863	Rodi se sin Emil
1867	Tönnies zgradi pivovarno Kozler, danes Union
1868	Tönnies postavi most Hradetskega med Trančo in Jurčičevim trgom v Ljubljani
1869	Rodi se sin Rudolf
1870	Odprejo železniško progo Ljubljana–Trbiž (Rodolfino); Tönnies in Dobner ustanovita podjetje Strojne
1871	tovarne in livarne; Gustav Tönnies zgradi Tovarno slaščic Tschinkel, obnovi in razširi predilnico Madil.
1872	Gustav Tönnies zgradi skladišče in prezida železniško postajo v Trstu; zgradi Tobačno tovarno Ljubljana.
1880	
1880	Dobner izstopi iz podjetja Strojne tovarne in livarne; Tönnies razširi opekarno Koseze in postavi krožno peč
1883	Ob 600-letnici priključitve Kranjske Habsburški monarhiji ga odlikuje cesar Franc Jožef. Gustav Tönnies razdeli podjetje na strojni in gradbeni del ter podjetja prepusti sinovom.
1886	Gustav Tönnies umre.
1890	
1892	Sinovi Gustava Tönniesa zgradijo Nemško gledališče (danes Opera) in vodovodni rezervoar v Tivoliju
1895	Potres v Ljubljani
1896	Tönniesovi obnovijo cerkvi sv. Jakoba in sv. Petra ter pošto v Ljubljani.
1897	Tönniesovi gradijo vojaško bolnico na Zaloški in vojašnici na Bleiweisovi in Poljanski v Ljubljani
1899	Tönniesovi gradijo sodno palačo, mestno ubožnico in klasično gimnazijo
1900	Umre Adolf Tönnies
1901	Tönniesovi gradijo: Hribarjevo hišo, hiše na Tavčarjevi 2, 3, 5, Bambergovo hišo, hiše na Miklošičevi 16, 20, 22, Trubarjevi 2, Gradišču 8 in 10, Prešernovi 3 in 5, eethovnovi 9, Prešernovem trgu 1, Zupančičevi 7, 8 in 12, Cankarjevi 10 in 16, Poljanski 13, 20 in 28, na ulici Janeza Pavla II. 6, 7, in 8; obnavljajo cerkev sv. Martina na Bledu; Odprta je bohinjska železniška proga, kamniti solkanski most z najdaljšim lokom v Evropi (sestavljen iz klesanih kamnov iz kamnoloma v Nabrežini)
1906	Umre Amalija Tönnies; Tönniesovi gradijo Dekliški licej Mladika (danes MZZ) in katoliško tiskarno (danes Pravna fakulteta)
1908	Tönniesovi zgradijo cerkev v Rajhenburgu (danes Brestanici)
1909	Tönniesovi zgradijo Jakopičev paviljon v Tivoliju v Ljubljani
1910	
1911	V hidroelektrarni Završnica zaženejo Peltonovi turbini, ki ju zgradijo v Tönniesovi tovarni.
1920	
1919	Tönniesove Strojne tovarne in livarne, livarna Samassa in Žabkarjeva Tovarna energetskeih naprav se združijo v Strojno tovarno in livarno, d. d. (danes Litostroj)
1920	Gradbeno dejavnost tovarn razdelijo na dve podjetji, ki ju vodi sin Rudolf
1921	Tönniesovi obnovijo Evangeličansko cerkev Primoža Trubarja v Ljubljani
1922	Umre Gustav Tönnies mlajši
1923	Tönniesi zgradijo stavbo Jugoslovanske kreditne banke (danes Banka Slovenije) in Ljubljanski dvor (sedež Slovenskih železnic)
1925	Umre Wilhelm Tönnies
1929	Umre Rudolf Tönnies; vodenje gradbenih podjetij prevzameta sin Emil in Rudolfova hči Frigga.
1930	
1940	
1941	Umre Emil Tönnies; vodenje Tönniesovih tovarn do konca 2. svetovne vojne prevzame Frigga.

Železniška infrastruktura

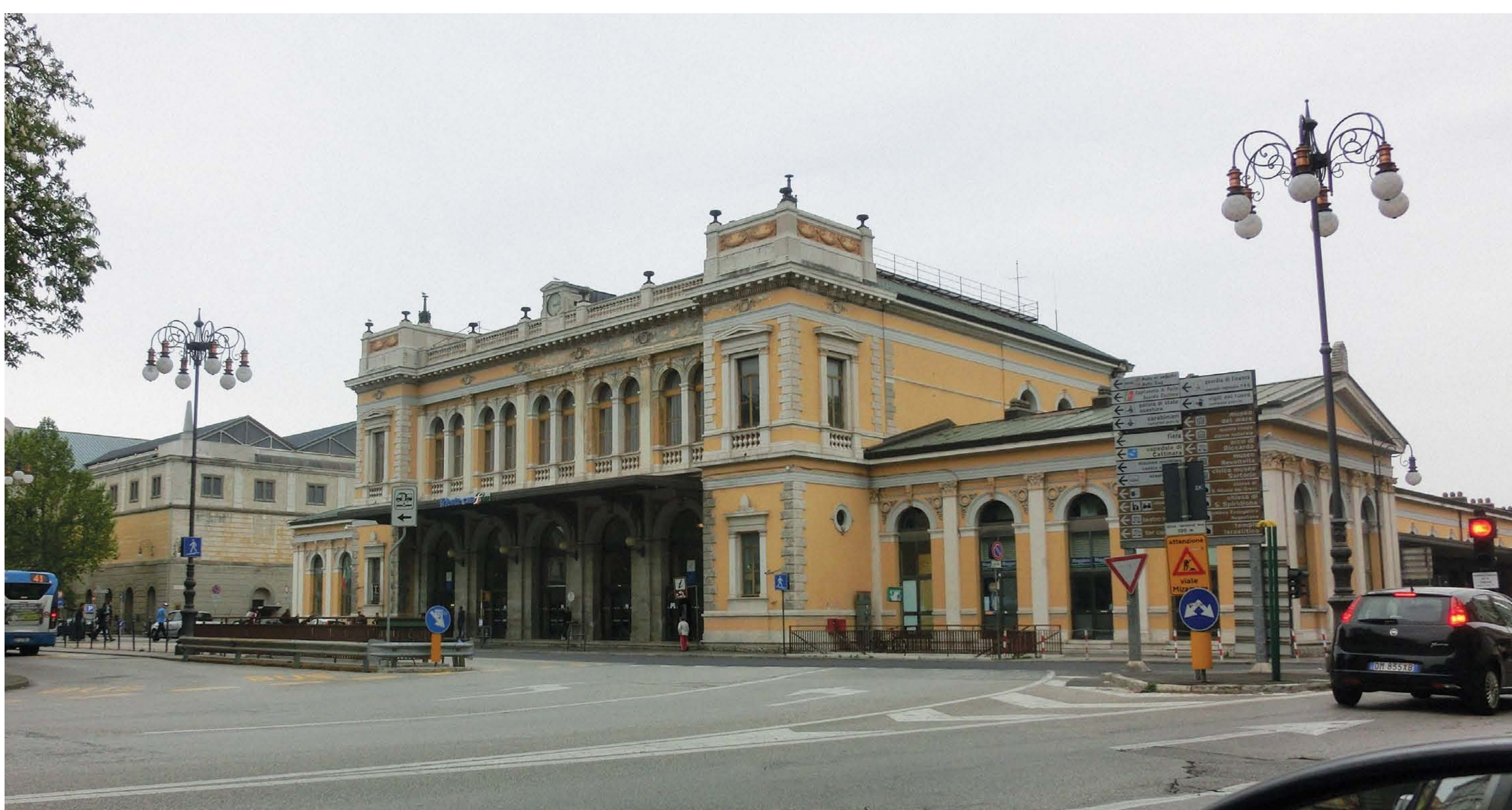

Železniška postaja Ljubljana

Solkanski most (grajen iz klesanih kamnov iz kamnoloma v Nabrežini)

Skladišča in železniška postaja v Trstu

Gustav Tönnies je sodeloval pri gradnji železniških postaj ob progi progi Ljubljana –Trst in Ljubljana –Trbiž. V Trstu je zgradil skladišča v pristanišču in železniško postajo, kamor je 27. julija 1857 prvič pripeljal vlak iz Ljubljane.

Železniška proga se preko kraškega roba spušča proti Trstu. Viadukt iz kraškega kamna je iz bližnjih kamnolomov Nabrežine in Repentabora.

(vir: Muzej Revoltella, Trst)

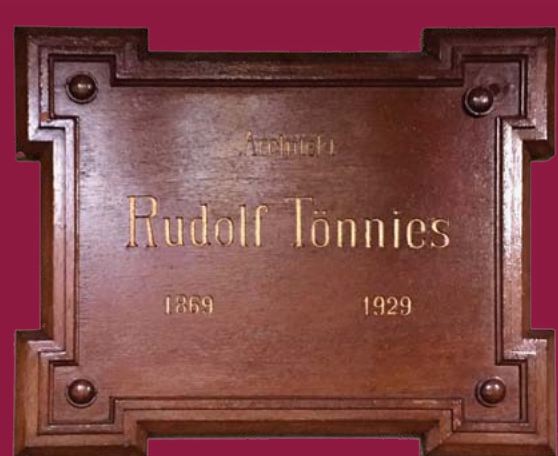
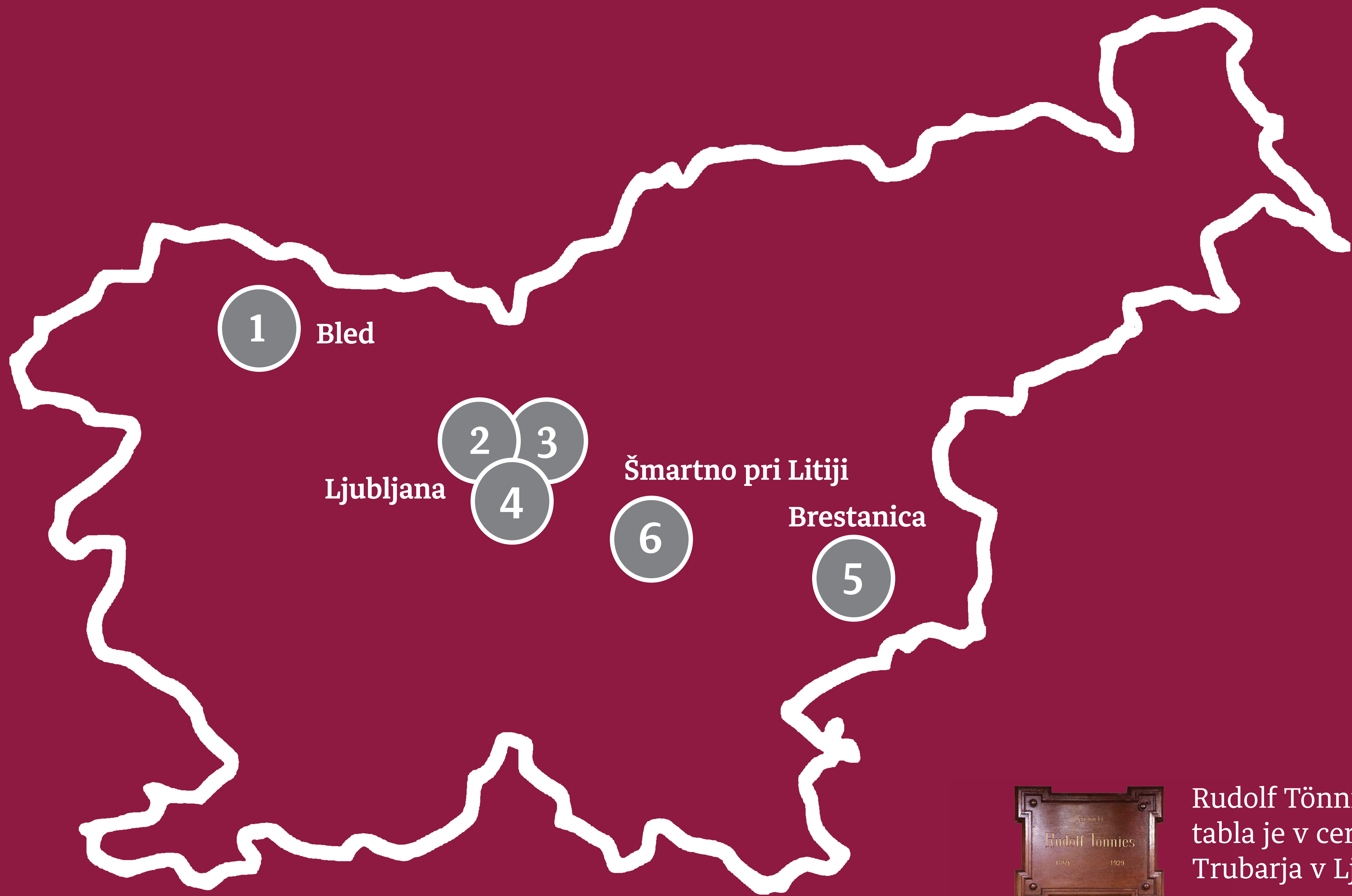

Železniška postaja Verd

Železniška postaja Škofja Loka

Sakralne zgradbe

Rudolf Tönnies (1869-1929) -
tabla je v cerkvi Primoža
Trubarja v Ljubljani

Cerkev sv. Martina (1905), Bled

Cerkev sv. Petra (1895), Ljubljana

Cerkev Primoža Trubarja (rek. 1922),
Ljubljana

Cerkev sv. Jakoba (1895), Ljubljana

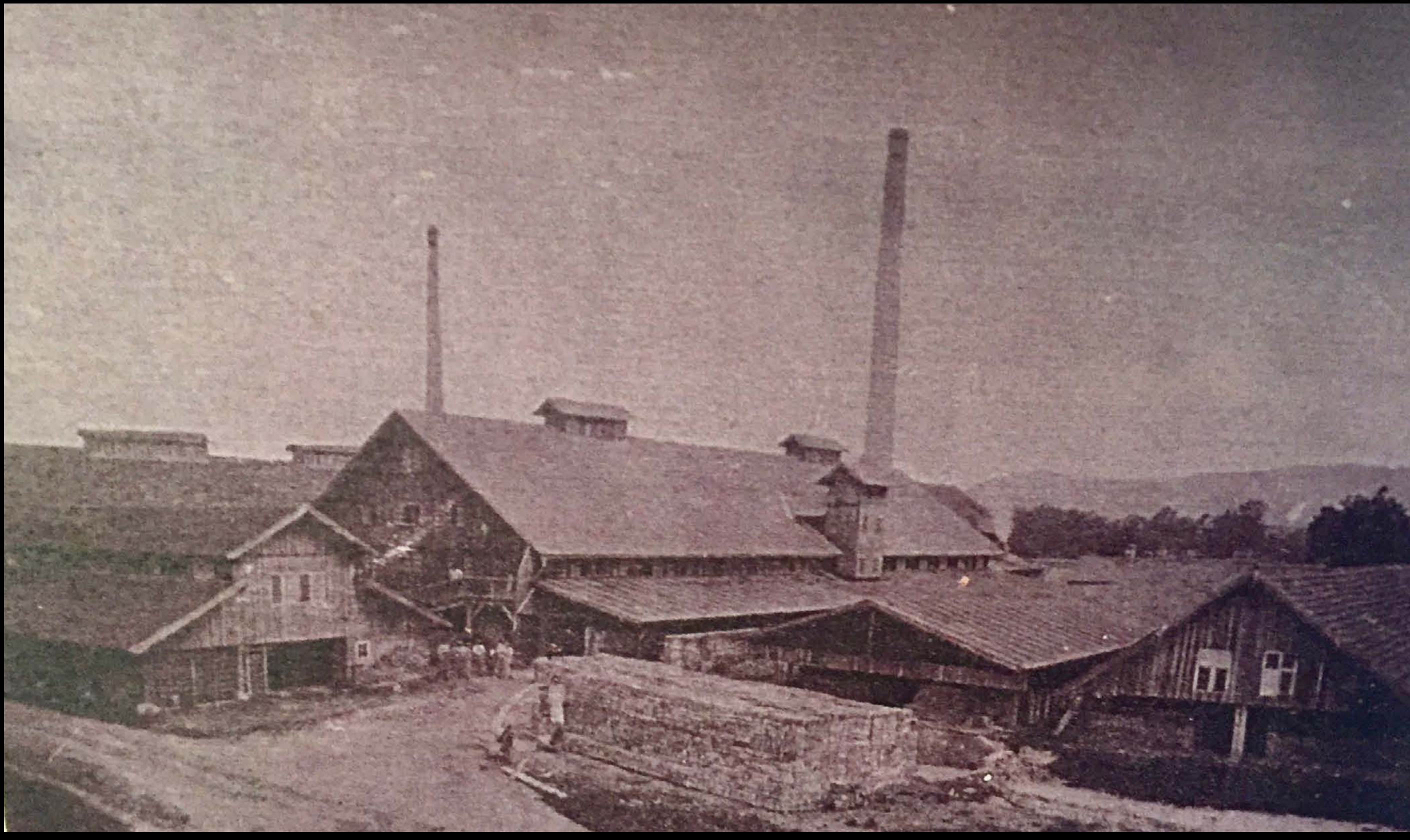
Cerkev sv. Martina, Šmartno pri Litiji

Cerkev sv. Marije Lurške
(1908), Brestanica

Ljubljanske cerkve,
poškodovane v potresu,
so Tönniesovi obnovili,
ostale pa zgradili na
novo.

Tönniesove tovarne

Gustav Tönnies je ustanovil strojne tovarne in livarne v Šiški in opekarno v Kosezah. Prevezel je kamnolome v Nabrežini, Repentabru in Momjanu.

Strojne tovarne in livarne

Strojne tovarne in livarne v Ljubljani so postale pomemben proizvajalec strojev in opreme za lesno industrijo, transport in energetiko ter predstavljajo osnovo za nadaljnji razvoj strojništva na Slovenskem. Na teh temeljih so po drugi svetovni vojni zgradili tovarno Litostroj.

Strojne tovarne in livarne, 1870

Opekarna Koseze

Opekarno Koseze so zgradili na severozahodni strani Rožnika ob močvirnatem terenu, na katerem so kopali glino za proizvodnjo opek. V opekarni je Gustav Tönnies postavil prvo krožno peč, njihova opeka je bila zelo cenjena, prodajali so jo v številna evropska mesta. Opekarno so sestavljale številne zgradbe za proizvodnjo opeke. Ob glinokopu so za potrebe delavcev in vodstva zgradili vilo, v kateri so bile pisarne, restavracija in stanovanje za vodjo opekarne. Ta vila, imenovana Vila Tönnies, se je ohranila do današnjih dni. Opekarno so po drugi svetovni vojni nacionalizirali, poslovne stavbe je prevzelo podjetje Agrostroj, ki je proizvodilo namakalne naprave. Za njihovo testiranje so glinokop zalili z vodo in tako je nastal zdajšnji Koseški bajer.

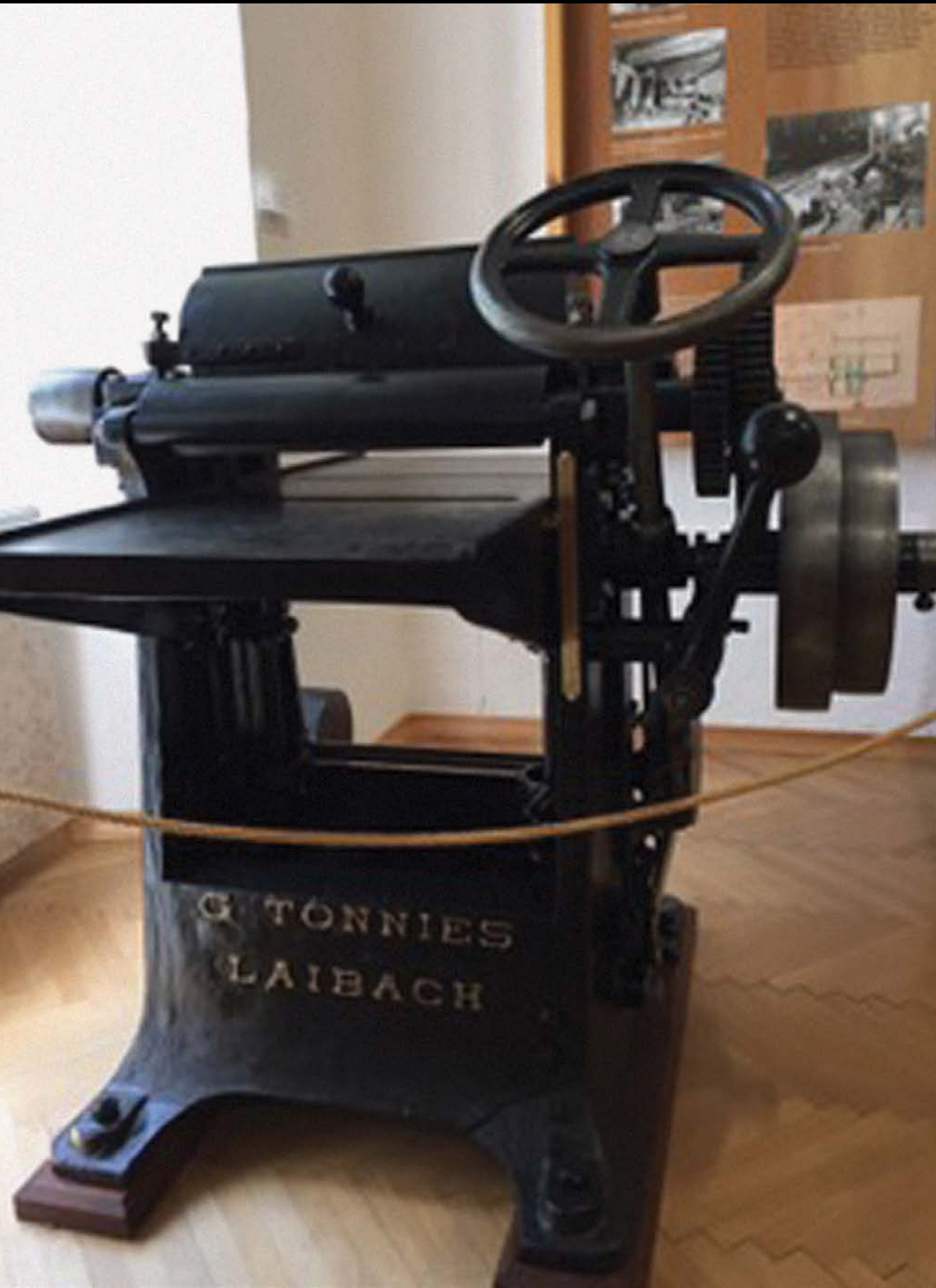

Tönniesova vila v Kosezah

Preša za izdelavo slamnikov

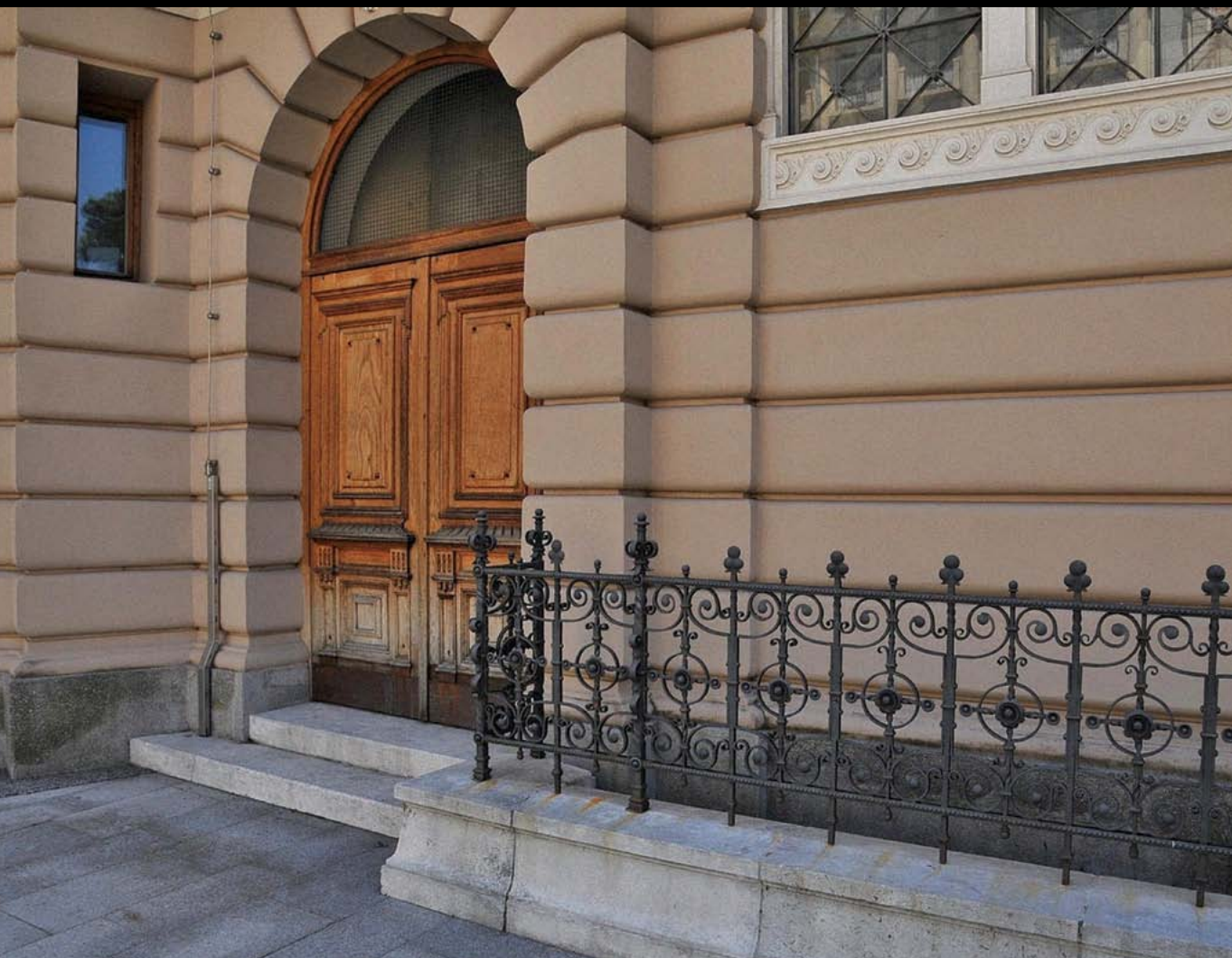
Lesnoobdelovalni stroj, Tehnični muzej Bistra

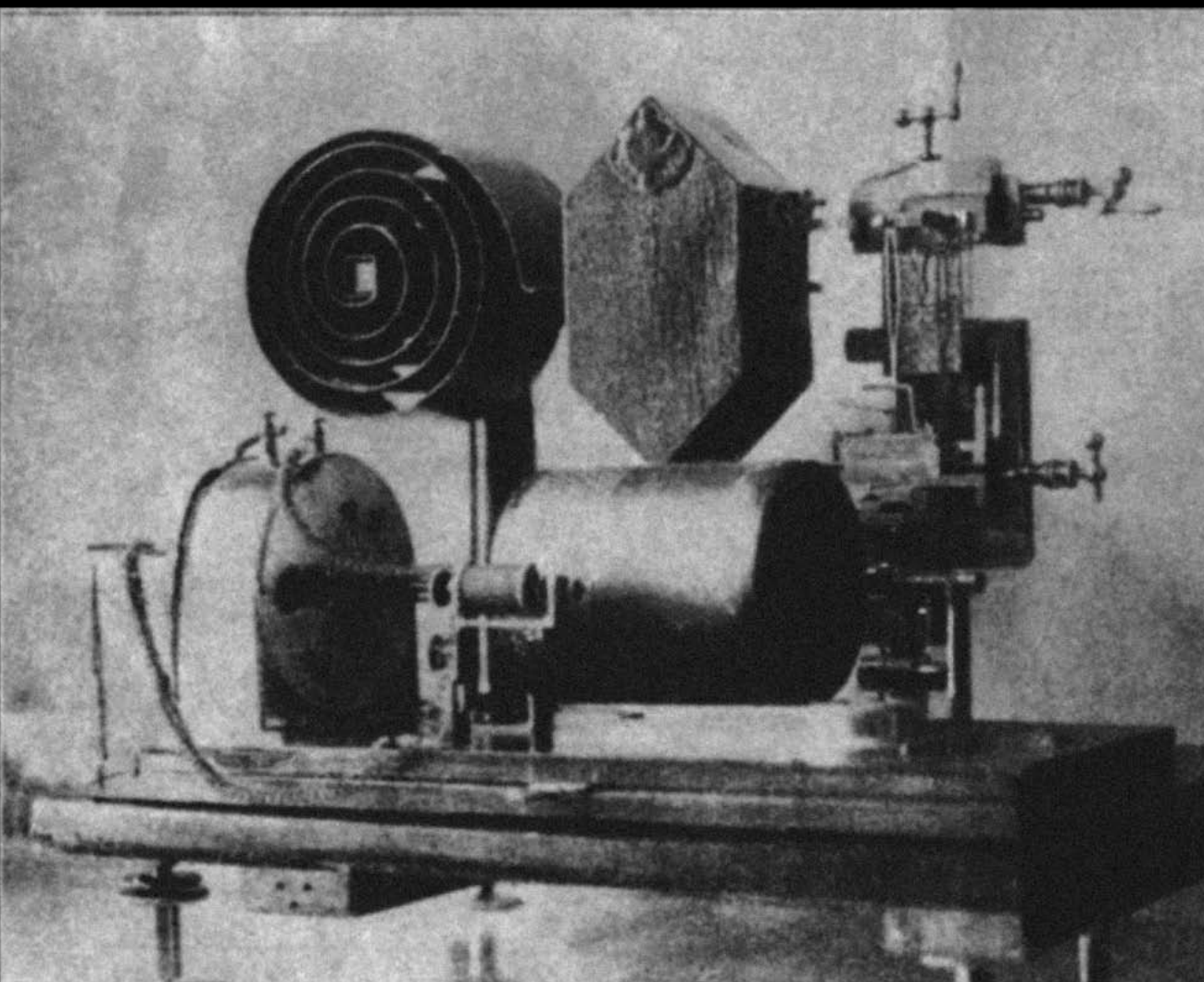
Litoželezni Hrdeckega most v Ljubljani

Opeka iz opekarne Koseze z vtisnjenma inicialkama RG - Rudolf, Gustav

Železna vrtna ograja - litoželezne ograje so bile postavljene ob mnogih vrtovih in stopniščih. Veliko jih je še ohranjenih.

Seizmograf Albina Belarja

Železni kanalizacijski pokrov, 1896 - kanalizacijski pokrov dokazuje, da so Tönniesovi sodelovali tudi pri izgradnji Ljubljanskega kanalizacijskega omrežja.

Lesno predelovalni stroj

Peltonova turbina, izdelana v

Strojnih tovarnah in livarnah.

Delovala je v he Završnica od

leta 1914.

He Završnica je bila prva deželna

elektrarna, danes kulturno-

tehniški spomenik.